

Den absolut sanna historien om mitt liv som halvtidsindian, Sherman Alexie

Varför inte säga det direkt: Det här är en av de roligaste, viktigaste och mest gripande böcker jag läst i hela mitt liv. Jag brukar inte överdriva när det gäller böcker, eftersom böcker nog alltid har varit bland det viktigaste i mitt liv. Men Arnold Junior Spirit, född med vattenskalle i ett indianreservat, son till en alkoholist, har flyttat in i huvudet på mig och massor av läsare i USA och runtom i världen sedan berättelsen om honom publicerades 2007. Han är en nolla i reservatet, åker på stryk och mobbas av sina jämnåriga som kan lyfta upp honom i luften, snurra på hans planetliknande huvud och sedan sätta fingret på en plats och säga: Hit vill jag resa!

Hans ende vän, Rowdy, är en ömsint slagskämpe. De ska alltid, trots kommande slitningar, hålla ihop. Och Junior är fattig, verkligen fattig. Han förklarar vad fattigdom är. Det är inte i första hand att man är hungrig, fast han ibland är det när kylskåpet är tomt på morgonen och allt han får i sig innan han ska till skolan är ett paket koncentrerad juice. Snarare är fattigdom till exempel detta: När Juniors älskade hund blir sjuk har familjen inga pengar att åka till veterinären för. Så pappan måste, trots att han själv gråter över det, avliva hunden med ett skott. En kula kostar bara några cent.

Författaren Sherman Alexie, född och uppvuxen i ett indianreservat i Spokane, har lånat ut mycket av sitt eget liv till sin lille antihjälte Junior. Med *Den absolut sanna historien om mitt liv som halvtidsindian* har Alexie skrivit en av de starkaste böckerna jag läst om att lämna sitt ursprung och ändå ständigt återkomma dit och i grunden aldrig svika det. Junior är en smart kille. Han får rådet att börja i en skola utanför reservatet, i staden Reardan, dit få indianer vill bege sig – polisen stoppar dem gärna när de visar sig där och de känner sig förnedrade. När Junior som den förste i sin släkt börjar på college och dessutom gör det på denna vita skola är det början på både en klassresa och en resa ut ur en etnisk tillhörighet och in i en annan. I sin nya skola låtsas han vara medelklass, vill inte att någon ska få veta hur fattig hans familj verkligen är – ibland måste han gå de där milen till och från skolan - och han blir liksom bara vitare och vitare. Han klyvs mellan två etniska världar, två klassvärldar. Men han är kvar i bägge. Han skulle kunna säga som Zlatan: Du kan ta en Spokanekille från indiankulturen, men du inte ta indiankulturen från honom.

Det otroliga är att författaren Sherman Alexie lyckas få sina läsare att skratta mitt i det avgrundsliga eländet. Livet i reservatet är värre än fattigt - det är rena misären, alltså fattigdom plus hopplöshet. Alkoholismen grasserar. Det finns inga vägar ut. Under ytan pulserar dessutom minnet av sekler av förföljelser. Vad har vi indianer att vara så tacksamma för, frågar Junior troskyldigt på Thanksgiving och hans pappa svarar: "Vi kan vara tacksamma för att de inte dödade oss allihop". Vad säger familjen om det dystra uttalandet? "Vi skrattade så vi skrek", berättar Junior och även läsaren skrattar.

Men så är det: Den amerikanska ursprungsbefolkningens historia är en fruktansvärd historia om utrotning, passivisering och diskriminering. Ingen vet hur stor ursprungsbefolkningen i Nordamerika var innan de vita kolonistörerna anlände, det kan ha varit en miljon eller åtta miljoner. Räkna man in Sydamerika kan det vid den tid då Columbus anlände ha funnits långt fler indianer än européer i världen. Columbus själv förvånades över hur fredliga indianerna var när han mötte dem första gången. I ett brev till spanske kungen skrev han att det bara var ett fel på dem: De lever inte på "vårt sätt." Och där börjar utrotningens långa, blodiga historia. Under andra halvan av artonhundratalet

accelererar förföljelserna av ursprungsbefolkningen i Nordamerika. Det är helt enkelt ett folkmord som äger rum.

Men ursprungsbefolkningens historia tar ju inte slut där. Idag lever i Nordamerika omkring ett par miljoner indianer, fördelade på omkring 500 olika stammar, ofta i djup fattigdom, som i reservatet i Spokane. I historien om Junior berättar hans vite småskollärare i reservatet, den lite udda Mr P (han kommer ibland till skolan i pyjamas och tofflor) att han har dåligt samvete för att han under så många år försökt "döda indianen". Med det menar han att de vita lärarna i reservaten en gång fått lära sig att de bokstavligen skulle banka bort all indiansk kultur ur eleverna. "Vi dödade inga indianer. Vi försökte döda er kultur." Det är Mr P som inplanterar tanken i den smarte killen Junior att han absolut måste ge sig av från reservatet, annars kan det gå för honom som för hans mycket begåvade storasyster. Hon hade blivit kvar. Hon bor hemma i familjens källare när historien börjar.

Vad har Junior för budskap? Att vem som helst kan lyckas bara hen vill? För det går till slut bra, riktigt bra för honom i den nya skolan. Men Junior vet att han är ett undantag. För de flesta i reservatet kommer livet att gå på i gamla hjulspår och fattigdom och hopplöshet bestå. Men det han säger till alla som växer upp i fattig arbetarklass och i etniskt segregerade områden där framtidshoppet ofta är lika med noll är detta: Du måste ha modet att bära på flera identiteter. Du ska inte nöja dig med ett synsätt på världen. Om du klarar det så kan du bli förbannad på alla men också älska (nästan) alla. Du kan vara lojal och kritisk på samma gång mot ditt ursprung och mot de nya världar du möter. I slutet av boken räknar Junior upp de många stammar han tillhör och det växer ut till en vacker dikt:

"Jag insåg att jag var Spokaneindian och att jag tillhörde den stammen. Men jag tillhörde också de amerikanska immigranternas stam. Och basketspelarnas stam. Och bokslukarnas stam. Och serietecknarnas stam. Och de obotliga onanisternas stam. Och tonårskillarnas stam. Och småstadsungdomarnas stam. Och samma stam som alla andra som bor i Pacific Northwest-området. Och samma stam som alla andra som älskar tortillachips och salsa. Och de fattigas stam. Och begravningsbesökarnas stam. Och de älskade sönerns stam. Och samma stam som alla andra killar verkligen saknar sina bästa vänner."

Det var en stor insikt, säger Junior. "Det fick mig att förstå att jag skulle klara mig." Men han lägger också till något viktigt: "Men det påminde mig också om alla de som inte skulle klara sig."

Segregationens och klassamhällets grundläggande problem kan inte lösas med peppande förmaningar om att tro på sig själv. Man måste göra det också.

Göran Greider